

ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΑΝΟΥΔΑΚΗΣ-ΣΑΝΟΥΔΟΣ

Η ΕΝΟΡΙΑ

κατά τον π. Γεώργιο Θ. Πυρουνάκη

ΚΥΤΤΑΡΟ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΑΓΩΝΑ

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΡΜΟΣ

Σύνδεσμος Φίλων Πρωτοπρεσβύτερου Γεώργιου Πυρουνάκη

Ο Αντώνης Σανουδάκης εδώ και χρόνια μας είχε στείλει τις σημειώσεις του για την Ενορία κατά τον πατέρα Γεώργιο Πυρουνάκη. Απο αναβολή σε αναβολή κατορθώσαμε επί τέλους να το εκδώσουμε στον αγαπημένο μας εκδοτικό οίκο Αρμό. Ευχαριστούμε τον υπεύθυνο του Αρμού Γιώργο Χατζηιακώβου για την υπομονή και την αγάπη που μας περιβάλλει και την εκτίμησή του στον πατέρα Πυρουνάκη.

Η Ενορία κατά τον Πυρουνάκη είναι η εφαρμοσμένη πρακτική της Αγάπης που αφορά όλες τις υπάρξεις, ορατές και αόρατες.

Μέσα απο την Ενορία φανερώνεται η Μεταφυσική και η φυσική παρουσία του Θεού. Η Αγάπη απευθύνεται στους πάντες φτωχούς και πλούσιους πολίτες του κόσμου. Η Ενορία μπορεί να γίνεται ο πολιορκητικός κριός που γκρεμίζει τις στρεβλωτικές εφαρμοσμένες πολιτικές που παραπλανούν, χρησιμοποιούν, αποπροσανατολίζουν, ξεγελούν και υπνωτίζουν τους ανθρώπους. Η Ενορία μπορεί να προβάλλει το Πρότυπο του αγωνιζόμενου Ανθρώπου.

Η Ενορία χορταίνει τα σώματα και τις ψυχές των ανθρώπων και τους βοηθά να ευτυχούν. Επενδύει στην συνύπαρξη των ανθρώπων και ανοίγει τα μάτια και τις ψυχές που οραματίζονται καλύτερες μέρες.

π. Κλήμης Πυρουνάκης

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι τόλμημα το να επιχειρεί κανείς να προσεγγίσει την προσωπικότητα, το έργο και την πολύπλευρη δράση του πρωτοπρεσβύτερου Γεωργίου Θ. Πυρουνάκη, το “φαινόμενο Πυρουνάκη”, όπως τον είχαμε αποκαλέσει στο παρελθόν, εντός και εκτός της Ελλάδος.

Με πολλή συστολή, λοιπόν, επιχειρώ να προσεγγίσω ακροθιγώς με την παρούσα εργασία τις απόψεις του και τη δράση του στην Ενορία του, είτε στον Άγιο Γεώργιο Ελευσίνας είτε στο μικρό εκκλησάκι στον Άγιο Στέφανο Μπογιατίου, όπου εποίμανε ως εξόριστος.

Δεν είναι, βέβαια, η πρώτη φορά που το επιχειρώ. Προϋπάρχουν δεκάδες δημοσιεύματα σε τοπικές εφημερίδες της Κρήτης (Ρεθεμνιώτικα Νέα, Κρητική Επιθεώρηση, Η ΤΟΛΜΗ, ΠΑΤΡΙΣ) αλλά και “ΤΑ ΝΕΑ” της Αθήνας. Πιο ουσιαστικά θεωρώ ότι ήταν το δοκίμιο “Πυρουνάκης, ο παπάς του Θεού και του Λαού” (εκδ. Κνωσός, Αθήνα 1980) και τα Απομνημονεύματά του “Καπετάν Παπάς” (εκδ. Κνωσός, Αθήνα 1988).

Σημαντικότερο όλων, όμως, είναι το βίωμα που έζησα κοντά του είκοσι ολόκληρα χρόνια, τον αγώνα, δηλαδή, και την αγωνία του.

Τον γνώρισα την επόμενη βραδιά του θανάτου του

Γεωργίου Παπανδρέου, στο προσκύνημα του σκηνώματός του, στο ναΐσκο του Αγίου Ελευθερίου, στις 2 Νοεμβρίου του 1968, στο πεζοδρόμιο της Μεγάλης Βρετανίας. Είχαν προηγηθεί οι συλλήψεις μου, τον Αύγουστο του ίδιου χρόνου, και η απαγόρευση αποδημίας μου για διδακτορική διατριβή στη Ρώμη, όπου είχα υποτροφία από την Καθολική Εκκλησία. Με προσκάλεσε στο Σύλλογο των Καλλιτεχνών της οδού Ακαδημίας 92, στην οποία γινόταν συναντήσεις αντιφρονούντων κατά της δικτατορίας, Καλλιτεχνών και Λογοτεχνών.

Έκτοτε, έζησα μαζί του πέντε χρόνια, εκείνα τα δισεκτα χρόνια της δικτατορίας, αλλά και της μεταπολίτευσης, εν συνόλω είκοσι χρόνια, ως την αποδημία του. Τις διώξεις, την εξορία του, τα δύο Εκκλησιαστικά Δικαστήριά του.

Στάθηκα τυχερός να ζήσω τη “Φιλική Φωλιά” Ελευσίνας, με τον πρωτότυπο τρόπο λειτουργίας της. Την κατασκηνώση στο βουνό “Πατέρας” ως ομαδάρχης από το 1969 και Αρχηγός το 1972. Βοηθός του στο περιοδικό “ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ” και συνεργάτης.

Μάλιστα, όταν συνελήφθη ο π. Πυρουνάκης από τον Θεοφιλογιαννάκο της ΕΣΑ και απαγορεύθηκε η κυκλοφορία του περιοδικού, με τη μορφή πια δισέλιδου καρτελακίου, το μοίραζα παρανόμως.

Επίσης, θείο δώρο θεωρώ το ότι ήμουν ψάλτης του στο εκκλησιάκι στον Άγιο Στέφανο στο Μπογιάτι, κάθε πρώτη του μηνός, για τους ανθρώπους του Λόγου και της Τέχνης, με βοηθό, πολλάκις, τον ηθοποιό Μάνο Κατράκη να απαγγέλλει το Σύμβολο της Πίστεως.

Έζησα τις συλλήψεις και διωγμούς του. Αρκετές φορές το βίωσα στις εξόδους του, τις ομιλίες ή στην παρακολούθησή

θεατρικών παραστάσεων, συνοδεύοντάς τον, σε εποχές δύσκολες αλλά και της μεταπολίτευσης. Ένα χρόνο ολόκληρο, το 1978-79, οργανώσαμε “Πνευματικά βραδινά” στα Γραφεία της “Κίνησης για τη Νεότητα” της οδού Σταδίου 32, παρουσιάζοντας το έργο Λογοτεχνών.

Βίωσα, λοιπόν, εκ του σύνεγγυς τον τρόπο ζωής και δράσης του στην Ενορία του, με όλη την πολυμορφία της.

Τα ως άνω είναι μεν θετικά, από την άλλη διερωτώμαι μήπως δεν φανώ αντικειμενικός στην παρούσα προσέγγισή μου. Κι αυτό, γιατί με θεωρούσε φίλο και συνεργάτη του, αποκαλύπτοντας πολλές φορές τα μύχια της ψυχής του, ακόμα και τα ακρότατα, το επίγραμμα του τάφου του: “Δόξα τω Θεώ πάντων ένεκεν”.

Πάνω από όλα, όμως, θέτω την ιστορική αντικειμενικότητα, παρουσιάζοντας, έστω και ακροθιγώς, μέσα και από πηγές, τη ζωή και τη δράση του π. Πυρουνάκη στην Ενορία της Ελευσίνας που εποίμανε.

Ο λόγος της παρούσης μονογραφίας είναι η δράση και οι απόψεις, εν σχέσει με την Ενορία, του κυρίως εκπροσώπου της Θεολογίας της Επανάστασης στη χώρα μας, ώστε να είναι, θα έλεγα, “μνήμη ες αεί”. Να αποτελέσει αφετηρία έρευνας και μελέτης του έργου του από τον Σύλλογο Φίλων π. Πυρουνάκη, από μελετητές στις Θεολογικές, καθώς και στις Φιλοσοφικές Σχολές. Για τους αγώνες και τη δράση του για την “Αγάπη και Ελευθερία”, χαραγμένα στον επιστήθιο Σταυρό του, που σήκωνε στην ψυχή και στους ώμους, καθ' όλη την επίγεια ζωή του.

Ελευσίνα 1957. Πρωτομαγιά με Εργατικά Σωματεία

Από διαμαρτυρία με μέλη της Επιτροπής Γονέων Συγγενών Αγνοουμένων και Αδήλων στρατιωτικών Κυπριακής τραγωδίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο π. Γεώργιος Θ. Πυρουνάκης, η μεγάλη μορφή του Γένους των Ορθοδόξων και της Ελλαδικής Εκκλησίας, αποτελεί τον κύριο εκφραστή και αγωνιστή της Εκκλησίας και του Γένους για ελευθερία και αγάπη, αρχής γενομένης από την Κατοχή και Αντίσταση, ως και το δεύτερο ήμισυ του 20ού αιώνας.

Οι πολύχρονοι αγώνες του για την Ελευθερία του Ανθρώπου στη χώρα μας, κυρίως για τους νέους ανθρώπους, αγώνες κοινωνικοί και πνευματικοί, ήταν διαρκείς και ασταμάτητοι.

Ορθοτομώντας τον λόγο της αληθείας, ευαγγελιζόταν ένα νέο Ελληνικό Διαφωτισμό, προσαρμοσμένο στην Ανατολική Ορθόδοξη Παράδοση και όχι όπως μεταφυτεύθηκε από τη Δύση με την παλιγγενεσία του 1821. Γιατί, κατά τον παπα-Πυρουνάκη, “η Ορθόδοξος Εκκλησία είναι Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική”. Και μάλιστα, “εις αυτήν η Ιερά Παράδοσις υπάρχει ανόθευτος και ζώσα” (π. Πυρουνάκης, Ορθή Οργάνωσις, 3).

Πολύ νωρίς, ο Roger Millieux τον είχε χαρακτηρίσει ως “ο Προφήτης της Ελευσίνας” (Millieux, Χριστιανική Μαρτυρία, 1976).

Από την πλευρά μας, για τη ζωή και το έργο του, το 1980,

όταν περνούσε από επισκοπικό δικαστήριο, σε μελέτη μας είχε χαρακτηριστεί ως “ελεύθερος σκοπευτής της αλήθειας” (Σανουδάκης, Πρωτοπρεσβύτερος Πυρουνάκης, σ. 57), μελέτη την οποία κατέθεσε ως μαρτυρία για τις ανάγκες της δίκης. Κι αυτό, εξαιτίας των πολύχρονων αγώνων του, κάθε μορφής, και με διώξεις, αφορισμούς, απειλές κατά της ζωής του και συλλήψεις, ειδικά στα μαύρα χρόνια της τυραννικής Επταετίας.

Ο ίδιος, βέβαια, αποτελούσε “σκάνδαλο” για τις δήθεν νέες ιδέες του και για τα δήθεν “καινά” δαιμόνια που “έργω και λόγω” εισήγαγε, ερχόμενος σε σύγκρουση με επίγειους “Πασάδες” και “Δεσποτάδες”.

Εξαιτίας αυτής της δράσης του, πάνω από μισό αιώνα, του δόθηκαν, επίσης, πολλές προσωνυμίες, θετικές, εκ μέρους μας: ως “ο αξεδιψαστος της ελευθερίας”, “ο πατέρας των ανθρώπων του Λόγου και της Τέχνης”, “ο Συνοδοιπόρος των Νέων”, “ο Κοινωνικός Εργάτης”, “ο Επαναστάτης του καιρού μας”, “ο πνευματικός άνθρωπος”. Αλλά και αρνητικές προσωνυμίες, από τις Αρχές Ασφαλείας, ως “εθνικά επικίνδυνος και πλέον του κομμουνιστού”.

Ο ίδιος, βέβαια, στους φίλους του, επειδή δεν ήθελε να έχει οπαδούς, ισχυριζόταν πως επαναλαμβάνει μόνο τα λόγια της Μεγάλης Επανάστασης Εκείνου, δηλαδή του Ιησού.

Προέβαλε την Ορθόδοξη Οικουμενικότητα, χωρίς απομονώσεις και φανατισμούς, έψεγε τους στείρους βυζαντινισμούς και τις όποιες νοθεύσεις, ενώ στόχος της Επανάστασής του της ειρηνικής είναι τα υπάρχοντα καθεστώτα “να αντικατασταθούν από τρόπους ζωής τέτοιους που να εξασφαλίζουν πρώτα και κύρια Ελευθερία όλων, λαών και

προσώπων” (π. Πυρουνάκης, Η Επανάσταση, 158).

Μέθοδος του για την Ελευθερία ήταν η Αγάπη, με “δύναμη και χάρη”, διαφορετική από εκείνη της αδυναμίας ή των όποιων εξτρεμισμών.

Κέντρο, όμως, όλων των ενεργειών του θεωρούσε ότι ήταν η Ενορία, “το δεύτερο θεμελιακό κύτταρο (το πρώτο είναι η οικογένεια) του Εκκλησιαστικού Οργανισμού” (π. Πυρουνάκης, Τα ενδιαφέροντα της Εκκλησίας, Ενοριακά Χρονικά, Μάιος 1976, 2). Πρέσβευε ότι, μαζί με τα άλλα όργανα, Επισκοπές και Πατριαρχεία, “φυλάττουν και εποπτεύουν” την Εκκλησία, την Πολιτεία του Θεού και των Ανθρώπων· που τελικά θα επικρατήσει και θα φέρει στον κόσμο -με ελεύθερα μέσα- με τη δύναμη του πνεύματος και της αληθείας -και με τη χάρη της αγάπης του Χριστού που γίνεται αγώνας και θυσία- την Ειρήνη και τις καλές και αγαθές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων”.

Ο ίδιος έλεγε και έγραφε ότι “η δύναμις της Ορθοδόξου Εκκλησίας ευρίσκεται εις την Ενορίαν” (π. Πυρουνάκης, Ορθή Οργάνωσις, 65).

Έχοντας, λοιπόν, ως κύτταρο η Εκκλησία την Ενορία ούτε αναγνωρίσεις ούτε βοήθειες χρειάζεται από τον κόσμο. Δηλαδή, ούτε από τα κράτη ούτε από τους ισχυρούς σε πλούτο ή αριστοκρατικά μυαλά, με σεβασμό, όμως στην επιστήμη και τους επιστήμονες. Αλλά ούτε και από τα συστήματά τους και τα σχέδιά τους και τα προγράμματά τους. Δεν θέλει να έχει σχέση μαζί τους. Αλλά επιδιώκει να αλλάξει όχι μόνο την όψη αλλά ολόκληρη την ύπαρξη της Οικουμένης. Και πιστεύει πως θα το κατορθώσει και ότι θα επικρατήσουν τελικά οι άγιοι σκοποί Της (π. Πυρουνάκης, Τα ενδιαφέροντα της Εκκλησίας, Ενοριακά Χρονικά, Μάιος

1976, 2).

Και το επεδίωκε, κατά την ομολογία του: “προσπαθούσα πάντα, όσο ήταν δυνατόν, να εφαρμόζω το του Αποστόλου Παύλου “κλαίειν μετά κλαιόντων και χαίρειν μετά χαιρόντων” (π. Πυρουνάκης, Αυτοβιογραφία, 97).

Μ’ αυτές τις πνευματικές αρχές και το αγωνιστικό πνεύμα, με επίκεντρο την Ενορία του Αγίου Γεωργίου της Ελευσίνας, είτε στην Ελευσίνα είτε ως εξόριστος στον Άγιο Στέφανο στο Μπογιάτι, έδρασε “ο παπάς του Θεού και του Λαού”, Γεώργιος Πυρουνάκης.

Η ενορία του χαρακτηρίστηκε, ήδη από τον εορτασμό της πρώτης δεκαετίας της διαποίμανσής της εκ μέρους του, ότι αποτελεί πρότυπο ενοριακής ζωής και δράσης μέσα στην Ορθόδοξη Εκκλησία και εκείνος ως ο εκπρόσωπος της Θεολογίας της Επανάστασης στον Ορθόδοξο χώρο.

Η ανά χείρας, λοιπόν, εργασία μας σκοπό έχει να ανιχνεύσει ακροθιγώς τις απόψεις και τη δράση, με κέντρο την Ενορία, του παπά του Θεού και του Λαού π. Γεωργίου Πυρουνάκη, όπως βιώθηκε ή μελετήθηκε εκ μέρους μας στα κείμενά του. Σε μια ζωή αγωνίας και αγώνων, που χρειάζονται πολυποίκιλες μελέτες και έρευνες οι προσεγγίσεις της.

Συμπληρωματικά, προστίθεται και ένα σύντομο δοκίμιο του ίδιου του π. Πυρουνάκη, του έτους 1957, με θέμα: “Ορθή οργάνωσις της Ενορίας εν τη Ορθοδόξω Εκκλησία”, στο οποίο εκτίθενται οι αρχές της ποιμαντικής οργάνωσης, ήδη από τα πρώτα χρόνια της ζωής και της δράσης του, με επίκεντρο την Ενορία.

Στο σημείο αυτό δέον να τονισθεί ότι το ίδιο θέμα, ως σύντομη εισήγηση, “Η Ενορία κύτταρο ζωής και αγώνα, κατά τον Πρωτοπρεσβύτερο Γεώργιο Πυρουνάκη”, είχαμε

ανακοινώσει σε εκδήλωση τη Δευτέρα, 30 Νοεμβρίου 1988, την οποία είχε οργανώσει η “Φιλική Φωλιά η Ελευσίνας” με συμμετοχή της Ελληνικής Χορωδίας του Λυκούργου Αγγελόπουλου.

Η εκδήλωση έλαβε χώρα στον “Φιλολογικό Παρνασσό” της Αθήνας για τους έξι μήνες της εκδημίας του π. Πυρουνάκη. Ανάλογες εισηγήσεις περί του προσώπου και του έργου του είχαν και η Άννα Συνοδινού, ο Μιχάλης Μερακλής, η Λίνα Αλεξίου, ο Χάρης Μπαμπούνης και ο Αντώνης Καλλιτσης.